

10. Инфографика: Уполовинили: Какие контролирующие госорганы ликвидирует Кабмин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://liga.net/infografica/201849_upolovinili-kakie-kontroliruyushchie-gosorgany-likvidiruet-kabmin.htm
11. Инфографика: Дорогие контролеры. Суммы штрафов, начисленные бизнесу, выросли вдвое [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://liga.net/infografica/203004_dorogie-kontrolery-summy-shtrafov-nachislennye-biznesu-vyrosli-vdvoe.htm
12. Дослідження законотворчої діяльності вищих органів державної влади, спрямованої на врахування інтересів МСП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2015/10/monitoring_web.pdf
13. Про реформу [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://prozorro.gov.ua/ua/pro-reformu/>
14. Модуль статистики prozorro.org [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bi.prozorro.org/sense/app/fba3f2f2-cf55-40a0-a79f-b74f5ce947c2/sheet/HbXjQep/state/analysis>

Кузнецов О. В.

Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнецца

ПОДДЕРЖКА СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА КАК ИНСТРУМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Резюме

Проанализировано состояния предпринимательской среды в Украине, учитывая современные интеграционные процессы и вызовы, стоящие перед экономикой. Рассмотрены факторы, обуславливающие возникновение угроз безопасной деятельности субъектов хозяйствования. Проанализированы меры по созданию благоприятной предпринимательской среды и поддержки деятельности субъектов хозяйствования со стороны государства в контексте обеспечения его экономической безопасности.

Ключевые слова: государственное регулирование, экономическая безопасность, субъект хозяйствования, угрозы деятельности.

Kuznetsov O. V.

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

SUPPORT OF ENTREPRENEURIAL SUBJECTS AS A TOOL FOR PROVIDING THE STATE ECONOMIC SECURITY

Summary

The article analyzes the state of the business environment in Ukraine, taking into account the modern integration processes and challenges facing the economy. It examines the factors that give rise to a threat to security activities of economic entities. Analyzed measures to create a favourable business environment and support the activities of business entities from the state in the context of its economic security.

Key words: government regulation, economic security, business entity, threat activity.

УДК 336:338.43(477)

Лебідь В. С.

Вінницький національний аграрний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Визначено та проаналізовано основні проблеми організації фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва, які зумовлені як специфікою галузі, так і низкою особливостей, що притаманні цій галузі. Наведено аналіз залучення кредитних ресурсів підприємствами аграрного сектора України за 2010–2014 рр. Запропоновано основні шляхи вирішення фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва. **Ключові слова:** аграрне виробництво, фінансування, фінансово-кредитне забезпечення, банківське кредитування.

Постановка проблеми. Сектор аграрного виробництва є ресурсномісткою сферою, яка характеризується значною тривалістю виробничого циклу та суттєвим періодом обертання коштів. Для забезпечення виробничого циклу на якісному, технологічно високому рівні необхідно визначити стабільні джерела ресурсів. Одним із джерел таких ресурсів є банківське кредитування. Однак той механізм фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва, що на сьогодні існує, не відповідає вимогам ресурсної ефективності та підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі. Вітчизняний сектор аграрного виробництва не отримує належної державної фінансової

допомоги, проблемою залишається залучення інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти фінансово-кредитного механізму забезпечення розвитку аграрного виробництва досліджувалися та продовжують бути в центрі уваги багатьох видатних науковців. З-поміж них можна виділити наукові доробки таких вчених, як В. Андрійчук [1], О. Гудзь [2], М. Дем'яненко [3], Ю. Лупенко, М. Малік [5], С. Онисько [9], П. Саблук [10], П. Стецюк [12], О. Шубравська [13].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Значна частина малодосліджених та дискусійних питань потребують ґрунтовного

наукового дослідження процесів, явищ та механізмів у сфері фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва. Особливої уваги потребує питання адаптації загального теоретичного базису до виробничо-фінансової специфіки сільськогосподарської діяльності. Крім того, це важливим є дослідження методів удосконалення організації фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва у сучасних ринкових умовах.

Метою статті є визначення основних проблем організації фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва та основних шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Належне фінансово-кредитне забезпечення та використання фінансових ресурсів є ключем до забезпечення успішної діяльності сільського господарства, вирішення соціально-економічних питань, розвитку сільських територій. Ретроспективний аналіз засвідчує, що й досі в Україні не розроблено єдиних, стабільних засад організації фінансово-кредитного забезпечення розвитку аграрного сектора та територій. Як наслідок, процес фінансування носить хаотичний, безсистемний характер. Щорічно скорочуються бюджетні видатки на розвиток сільського господарства. Крім того, в умовах фінансово-економічної кризи, девальвації гривні, війни на Сході України очікування збільшення видатків із державного бюджету практично неможливе.

Нинішня ситуація у сфері фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва вказує на необхідність трансформації його механізмів та пошуку нових інструментів, адекватних наявній ситуації.

Дослідження засвідчують, що фінансування аграрного сектора в окремих країнах забезпечується завдяки додатковому залученню кредитів банківських інституцій, чого немає в Україні через певні проблеми кредитування сільськогосподарських підприємств банками, а саме:

- відсутність у позичальників ліквідного забезпечення кредитів;
- високі кредитні ставки;
- довга процедура розгляду можливості отримання кредиту;
- вплив сезону на сільськогосподарське виробництво та залежність від природно-кліматичних умов;
- зниження родючості ґрунтів та зростання їх ерозії;
- нестабільність фінансової та політичної системи;
- неможливість отримання кредиту на створення сільськогосподарського підприємства «з нуля» [12].

Вирішення проблеми залучення кредитів ускладнюється тим, що разом із сільськогосподарськими підприємствами, які мають певний доступ до кредитних ресурсів у аграрному секторі, сільськогосподарською діяльністю займаються також малі господарства. Вони володіють значною частиною сільськогосподарських угідь і виробляють понад 67% сільськогосподарської продукції і тому теж потребують кредитних ресурсів. Йдеться про те, що чинні засади кредитної політики в Україні є дискримінаційні відносно домогосподарств. Потрібно сформулювати в Україні таку кредитну політику, яка б зробила рівноправним доступ до кредитів тих суб'єктів господарювання, які проводять активну господарську діяльність і можуть забезпечити виконання усіх принципів кредитування.

Згідно з підрахунками учених за період 2010–2014 рр., в Україні була позитивна динаміка залучення кредитних ресурсів підприємствами аграр-

ного сектора. Спостерігається циклічна тенденція надходження кредитних ресурсів підприємствам галузі. У 2014 р. їх обсяг був наближений до рівня 2010 р. і становив 10,9 млрд грн. Спостерігається циклічність і в кількості підприємств, які одержали кредити. У 2014 р. їх було 2267, що на 1,3% більше порівняно з 2010 р. [7].

У часовій структурі (див. рис. 1) збільшилася частка короткострокових (до 1 року) кредитів на 49,4% у національній валюті (найбільший їх обсяг в 2014 р. – 167,2 млн грн), на 42,9% – середньострокових (від 1 до 5 років) (найбільший їх обсяг у 2014 р. – 188,2 млн грн), тоді як на довгострокові (понад 5 років) немає високого попиту впродовж аналізованого періоду (найбільший їх обсяг у 2014 р. – 39,4 млн грн) [6]. Використовувати кредити, що пропонують банки, сільськогосподарські підприємства не можуть у зв'язку з тим, що мінімальні терміни кредитів для села повинні перевищувати 6 місяців, проте велика частина короткострокових кредитів видається на строк від 2 до 4 місяців, що економічно не обґрунтовано для аграрного сектора.

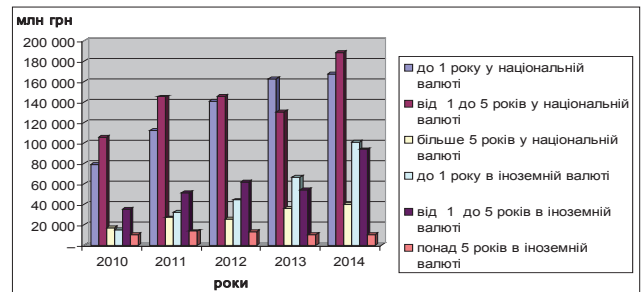

Рис. 1. Кредити сільськогосподарським підприємствам України за 2010–2014 рр. (за строками та видами валют)

Джерело: побудовано автором на основі даних Бюлетенів НБУ за 2010–2014 рр. [6]

Також високі відсоткові ставки банків не дають змоги сільськогосподарським підприємствам користуватися кредитними ресурсами. Середні відсоткові ставки за кредитами, виданих сільськогосподарським підприємствам, суттєво різняться залежно від регіону, і за період 2013–2014 рр. варіювали у межах 22–25% річних у національній валюті (див. рис. 2). Середньозважена ставка в річному обчисленні за новими кредитами, наданими сільськогосподарським підприємствам (без урахування овердрафту), у 2014 р. зросла на 3,54 п.п. році, порівняно з 2013 р., у національній валюті на 1,9 п.п. в іноземній валюті [6].

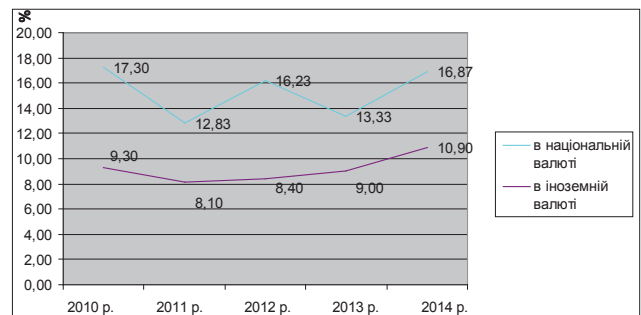

Рис. 2. Відсоткові ставки за новими кредитами, наданими сільськогосподарським підприємствам України (2010–2014 рр.)

Джерело: побудовано автором на основі даних Бюлетенів НБУ за 2010–2014 рр. [6]

Водночас проявляються негативні тенденції, зокрема, прострочена заборгованість за кредитами у сільському господарстві збільшилася у 2014 р. на 64,4%, або на 2,1 млрд грн порівняно з 2010 р. і становила 5,5 млрд грн. Останні три роки припинилась видача субсидій на кредитне забезпечення сільськогосподарських підприємств [6].

Найбільш важливим складником фінансового забезпечення аграрного виробництва є наявність власних фінансових ресурсів та можливість доступу до зовнішніх джерел їх формування. Основним внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів залишається чистий дохід (виручка) від реалізації продукції. В останні роки цей показник мав тенденцію до зростання. Так, у 2013 р. його консолідований обсяг становив 133,42 млрд грн, що майже вдвічі більше, ніж у 2010 р. (81,2 млрд грн), та на 1,22 млрд грн більше, ніж у 2012 р. (132,2 млрд грн). Однак чистий фінансовий результат, навпаки, зменшився майже у 2 рази, що пов'язано зі збільшенням інфляційних витрат. У 2013 р. порівняно з попереднім роком загальна сума витрат виросла на 7% (з 166,4 млрд грн у 2012 р. до 179,6 млрд грн у 2013 р.). Крім того, рівень рентабельності діяльності у 2013 р., не враховуючи бюджетні дотації та доплати, в цілому зменшився до 8,8% порівняно з 16,2% у 2012 р. [7].

Існує чимало проблем і у фінансуванні аграрного сектора державою. Упродовж останніх років спостерігається зменшення фінансування заходів прямої підтримки аграрного сектора, недостатні обсяги фінансування державних програм, а також неефективність використання коштів за ними. На сьогодні механізм бюджетного фінансування в аграрному секторі економіки України здатен забезпечити не більше 10–20% загальної потреби. Процес фінансування сільського господарства України з коштів державного бюджету впродовж багатьох років характеризується неефективністю та недосконалістю розподілу (див. табл. 1).

Джерелом фінансового забезпечення суб'єктів господарювання є також інвестиції. Проте обсяги їх залучення, особливо іноземних, в аграрний сектор недостатні. Офіційна статистика свідчить, що обсяги інвестицій у сільськогосподарський сектор економіки в динаміці зростають. Однак в абсолютній своїй більшості їх залучають великі агрогосподарства, агрохолдинги, а дрібні й середні сільгоспідприємства, домогосподарства не мають такої можливості [13]. Саме тому виникає потреба розробити нові засади інвестиційної політики.

Інвестиційна політика визначається як сукупність заходів, які проводяться державою й підприємствами у вигляді встановлення обсягів і структури інвестицій, визначення напрямів їх використання, а також джерел надходження, враховуючи необхідні підвищення їх технологічного рівня [11, с. 273]. У зв'язку зі збільшенням інвестиційних вкладень, протягом найближчих двох–

трьох років можна досягти підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі.

Важливе значення має створення умов для реального довгострокового агрокредитування з державною підтримкою, надання можливостей сільгоспвиробникам користуватися кредитами на 10–15 років зі ставкою до 10% річних. Основними напрямками розвитку системи кредитування аграрного сектору є формування кредитної інфраструктури та вдосконалення кредитних механізмів, а саме:

- упровадження заставних операцій з використанням закладних та іпотечних облігацій;

- підвищення гарантій повернення кредитів шляхом створення системи державної реєстрації нерухомості, зокрема: земельних ділянок, розвитку оцінної та страхової діяльності, використання заставного майна, удосконалення механізму страхування фінансових ризиків комерційних банків;

- удосконалення механізму державної підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення відсоткових ставок за користування кредитами.

Переважну частину інвестицій в основний капітал, залучених за допомогою всіх джерел фінансування, варто спрямовувати на модернізацію та раціональне використання виробничих потужностей аграрного виробництва.

Слід зазначити, що в заходах соціально-економічного реформування урядовими й парламентськими структурами значну увагу приділяють децентралізації, включаючи фінансову. Саме тому виправданим заходом для забезпечення прибутковості може стати законодавче введення місцевого збору з 1 га за користування земельними ділянками (на рівні 0,3–1% грошової оцінки землі) залежно від розмірів суб'єктів господарювання й направлення цих коштів на розвиток сільських громад [1, с. 20]. Таким чином з'явиться нове джерело фінансових ресурсів на селі, і це дасть змогу бюджетам сільських рад та об'єднаним громадам мати достатній обсяг коштів на здійснення власних повноважень місцевого самоврядування, надання населенню першочергових соціальних послуг та забезпечення ефективного розвитку села.

Висновки. Проаналізувавши сучасний стан сільськогосподарської галузі, доходимо висновку, що вона відчуває нестачу фінансових ресурсів, які можна отримати або залучити кредитні ресурси, або використати власний капітал. Останнє можливо за умови відновлення виробничих потужностей підприємств. Для досягнення необхідного підвищення рівня рентабельності господарської діяльності варто зосередити увагу на організації ефективного та адекватного умов господарювання кожного окремого суб'єкта управління кредитними ресурсами. Наявні засади організації фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектора та сільських територій не забезпечують належного їх розвитку. За

Таблиця 1

Динаміка видатків загального фонду Державного бюджету України

Показники	Роки						
	2010	2011	2012	2013	2014	+/- 2014/2010	+/- 2014/2013
Видатки Державного бюджету, млрд грн	307,7	342,79	413,6	419,8	436,8	129,1	17
Міністерство АПіП, млрд грн	5,8	10,5	8,6	8,4	6,8	1	-1,6
% до загального обсягу видатків	1,88	3,06	2,08	2,00	1,56		

Джерело: побудовано автором на основі додатків № 3–4 до Держбюджету України на 2010–2014 рр. [4]

роки незалежності України у державі не було створено досконалого механізму кредитування села. Ця проблема вирішується тільки шляхом часткової компенсації з державного бюджету відсоткових ставок за кредитами комерційних банків, причому лише для великих сільгоспвиробників, і не розв'язує її в комплексі. Складність полягає також у тому, що аграрна сфера не має сприятливого інвестиційного клімату. Як результат, у сільське господарство недостатньо залучаються інвестиції. Для вирішення проблеми інвестиційного забезпечення сталого розвитку та інтенсифікації сільського господарства України необхідно:

– збільшити обсяги та забезпечити цільове використання коштів державної підтримки розвитку аграрного сектора економіки;

– вжити заходів щодо подолання диспропорцій у міжгалузевих економічних відносинах;

– створити умови для їх вирівнювання з метою забезпечення норми прибутку в сільському господарстві на рівні не нижчому, ніж у середньому в економіці.

Розв'язання проблем організації належного фінансово-кредитного забезпечення села вимагає вдосконалення кредитної політики, сутність якої полягає у зменшенні відсоткових ставок і стимулюванні довгострокових кредитів.

Список літератури:

1. Андрійчук В. Проблемні аспекти регулювання функціонування агропромислових комплексів / В. Андрійчук // Економіка АПК. – 2014. – № 2. – С. 5–21.
2. Гудзь О. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : [монографія] / О. Гудзь. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.
3. Дем'яненко М. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 3–9.
4. Про державний бюджет України на 2012 р. : Закон України від 22 грудня 2011 р. № 4282-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/719-18>.
5. Малік М. Фінансово-кредитний механізм у розвитку аграрного підприємництва / М. Малік // Фінанси України. – 2004. – № 5. – С. 47–53.
6. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>
7. Матеріали офіційного сайту Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/17529>
8. Непочатенко О. Організаційно-економічні механізми кредитування аграрних підприємств : [монографія] / О. Непочатенко. – Умань : УВПП, 2007. – 456 с.
9. Онисько С. Ефективність сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм / С. Онисько // Економіка АПК. – 2010. – № 8(190). – С. 10–16.
10. Саблук П. Формування міжгалузевих відносин: проблеми теорії та методології / П. Саблук, М. Малік, В. Валентинов. – К. : ІАЕ, 2002. – 294 с.
11. Словник сучасної економіки Макміллана / за ред. Д. Пірс ; пер. з англ. – 4-те вид. – К. : Арт Ек, 2000. – 640 с.
12. Стецюк П. Фінансово-кредитний механізм аграрного розвитку / П. Стецюк // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2014. – Вип. 11(41). – Ч. 2. – С. 348–358.
13. Шубравська О. Розвиток аграрного господарювання України на засадах економічної сталості / О. Шубравська // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 2. – С. 62–73.
14. Petrick M. Empirical measurement of credit rationing in agriculture / M. Petrick // A methodological survey ; IAMO. – 2003. – № 45, Halle (Saale). – P. 191–203.
15. Glantz M. The banker's handbook on credit risk: implementing Basel II / M. Glantz, J. Mun. – New York : Elsevier Inc., 2008. – 420 p.
16. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards [Електронний ресурс]. – Режим доступу : bis.org/pub/bcbs128.pdf#frames=1

Лебедь В. С.

Винницький національний аграрний університет

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ АГРАРНОГО ПРОИЗВОДСТВА

Резюме

Определены и проанализированы основные проблемы организации финансово-кредитного обеспечения аграрного производства, которые обусловлены как спецификой отрасли, так и рядом особенностей, присущих этой отрасли. Приведен анализ привлечения кредитных ресурсов предприятиями аграрного сектора Украины за 2010–2014 гг. Предложены основные пути решения финансово-кредитного обеспечения аграрного производства.

Ключевые слова: аграрное производство, финансирование, финансово-кредитное обеспечение, банковское кредитование.

Lebid V. S.

Vinnitsia National Agrarian University

IMPROVING THE FINANCIAL AND CREDIT SUPPORT OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Summary

In the article it is identified and analyzed major problems of financial and credit support of agricultural production, which are caused by special characteristics of industry and by a number of features that are inherent in this area. It is analyzed crediting of enterprises of the agricultural sector of Ukraine during 2010–2014. It is determined as positive and negative trends in financial and credit support of agricultural production in Ukraine. We offer basic solutions to these problems. To overcome them it's justified to stimulate long-term loans, to encourage financial decentralization in rural areas and to increase the flow of investment in agricultural production.

Key words: agricultural production, financing, financial and credit provision, bank lending.